

**JAUFRE, CERVERÍ DE GIRONA E DANTE:
NUECH E ESMARRATGE**
per Reinat TOSCANO¹

Quand presenta dins son antologia *Lo fèrm voler* la pèça «Aissi com cel qu'anar erra en la via» del trobador Cerverí de Girona², le Professor Gerard Gouiran a l'intuicion d'una possibla influéncia sus lo promier cant de l'*Infèrn* de Dante:

«Cette pièce de Cerverí de Gérone qui semble avoir inspiré le premier chant de la Divine Comédie»³

A priòri, i a res d'estonant a l'eventualitat d'un tal rapròchament, se consideram, d'una part, l'interès que Dante portava als trobadors e, d'autra part, lo fach que non dissociava los autors catalans de los del sud de la França actuala⁴. Es vertat que Dante cita expressament degun trobador catalan, mas una simpla lectura de la pèça citada çai-sobre rend evident a tot lector de Dante la pertinéncia de la remarca de Gerard Gouiran. Abans d'anar mai luènh, es segurament utile de donar aquí lo tèxte catalan⁵, per que lo lector se pòsca faire una idèa immediata⁶:

1	Aissi com cel qu'anar erra la via
2	que deu tener quan va ab nueit escura,
3	e ten camin mal e brau qui l'atura
4	e no sap lòc ne camin on se sia,
5	sufren mal temps ab regart de morir,
6	soi eu : qu'anar no puec, perquè desir
7	que vis fenir
8	la nueit, començan l'alba.
8	Que-l camin ai errat que far devia :
10	tan m'es la nueitz fer'e salvatg'e dura,
11	e-l temps tan braus, qu'om mais va, mais pejura,
12	perqué no sai on m'an ne on m'estia :
13	qu'enan non puec anar, ni remanir,
14	ni puec lo temps laisser, ni-l puec sofrir ;

¹ Article pareissut dins sa version primiera dins lo «Bulletin du centre de Romanistique n° 7», jos la direccion de Arnaldo Moroldo, Publicacion de la Facultat de las Letras, de las Arts e de las Sciéncias Umanas de Niça, 1994.

² Cerverí de Girona, de son nom vertadier Guilhèm de Cervera (a l'èst de Lerida), nos a laissat 119 pèças, de qué 114 poesias liricas, compausadas entre 1259 e 1282 e recampadas per Martin de RIQUER, *Obras completas del trovador Cerverí de Girona*, Barcelona, 1947.

³ Gérard Gouiran, *Lo fèrm voler*, CRDP de Montpelhier, 1990, p. 153.

⁴ 2 Veire *De vulgari eloquentia*, I vii : «*nam alii oc, alii oïl, alii sì affirmando locuntur, ut puta Yspani, Franci et Latini*» (D'unes en efècte dison òc, d'autres oïl, d'autres sì per afirmar, coma per exemple los Espanhòls, los Franceses e los Latins).

⁵ Son subretot las primièras tres estròfas que son pertinentes a nòstre estudi, mas citam lo tèxte dins son integralitat, perquè lo tèma de l'alba e de la lutz s'esperlonga fins a la fin. Lo tèxte es aquel de Gerard Gouiran, *op. cit.*, pp. 154 e 156.

⁶ Lo tèxte dantesc se pòt trobar facilament, coma aquí :
<https://www.filosofico.net/ladivinacommedia.htm>

15 perquè m'albir
 16 que m'an tròp tardan l'alba.

17 Est segles fals es la nueitz qui-m laguia
 18 camins d'infern, temps braus plens de rancura,
 19 e vals de plors, çò ditz sant'Escriptura,
 20 e l'enfans paucs quan nais o signifia
 21 qu'ab dolors i uca e-i esta. et eissir
 22 non pòt ses plor. Vers Dieus, faitz m'esclarzir
 23 per dreit seguir
 24 lo camin, donan l'alba.

25 Eu no soi ges cel qui va a s'amia
 26 de nueit; car cil cui m'autrei m'assegura
 27 pensan a leis, e d'autre non ai cura,
 28 e lais la nueit, e volh prendre-l clar dia ;
 29 quar il no tem lauzenjar ni mal dir,
 30 enans li puesc ab jorn denan venir,
 31 perqu'eu azir
 32 la nueit, desiran l'alba.

33 Altr'amador sai qu'a ir'e feunia
 34 quan ab sidons es, e descré e jura,
 35 quan le jorns ve e la nueitz tan pauc dura,
 36 e jamais jorn ni alba non volria.
 37 Et eu, quar tan dura la nueitz, consir
 38 qu'ab nueit no puesc de leis cui soi jauzir
 39 ni-l lum cauzir
 40 que-ns fa clar e gran l'alba.

41 Gaugs es e lutz e'stela que-l mon guia
 42 et anc no fo domna d'aital natura
 43 qu'on mais sofre de prejadors melhura ;
 44 e sos espós fa ço que no faria
 45 nulhs autr'espós, quar platz li quan servir
 46 ve s'esposa, amar et obezir,
 47 qu'es ses falhir
 48 que-ns va-l jorn mostran, l'alba.

49 Lo nòbles reis de Malhòrca sap dir
 50 e far tot be; el segle deu servir
 51 et obezir
 52 serven e oran l'alba.

De la lectura d'aquestes vèrses se desga'tja una idèa d'ensemble : lo tèxte d'aqueste Catalan de la segonda mitat dau sègle XIII^m e lo cant I de l'*Infèrn* presentan de similituds evidentas.

Conven parieràment d'apondre que, per un lector de la poesia catalana medievala, los rapprochaments non s'arrèstan aquí : s'estendon tanben a d'unes passatges del roman de *Jaufre*,

segurament compausat vèrs 1180, e que sa popularitat es quasi immediata a través l'Euròpa es ben coneissuda.⁷

Demòra de nos interessar mai atentivament als tres tèxtes en question per confirmar nòstras impressions de lectura. Nòstre estudi sarà axat sobre quatre elements essencials : l'obscuritat, la val, lo camin, la lutz de l'alba.

I - LA SELVA ESCURA

La selva e la nuèch son las primièras doas indicacions que ne'n dispausam sus lo decòr dins lo qual Dante situa son racònte : es dins una **selva oscura** (*Inf.* I, 2) que le personatge se retròba.

Fa pas mestier insistir sobre lo simbolisme d'aquestes dos elements que representan l'esmarrament e lo pecat, l'inconscient e las terrors que pòt inspirar a l'individu⁸.

Cerverí, per presentar l'errança a la quala es en preda, parla de «nueit escura» :

«Quan va ab **nueit escura**» (v. 2).

Es curiós de notar, ja, que l'adjectiu **escura** es plaçat a la rima del segond vèrs, posicion qu'ocupa tanben dins Dante. Parièrament, es encara a la rima qu'es emplegat l'adjectiu **escura** quand Jaufre es destimborlat per la vision discontinua dau Cavalier Negre (le substantiu **nuig** es aquí dissociat de son qualificatiu, e aquel d'aquí es tanben reforçat per l'adjectiu **negra**) :

«E la **nuig** es negra e **escura**» (v. 5366).

Dins Dante, dins los primiers vèrs, es la selva qu'es associada a l'idèa d'obscuritat ; la nuèch es mencionada solament au vèrs 21 :

«La **notte** ch' i' passai con tanta pieta».⁹

L'obscuritat non es la sola característica de la nueit dins Cerverí, perquè, dins la segonda estròfa, aqueste primièr apròchi es aumentat de tres novèus qualificatius :

«Tan m'es la nueitz **fer'** e **salvatj'** e **dura**» (v. 10).

La correspondéncia entre aqueste vèrs e *Inf.* I, 5 es d'una evidéncia absoluta :

«Esta selva **selvaggia** e **aspra** e **forte**»¹⁰

Las doas serias d'adjectius presenton una similitud semantica segura, un dels adjectius emplegats estent d'alhors comun als dos autors :

⁷ R. LAVAUD & R. NELLI, *Les troubadours, Jaufre, Flamenca, Barlaam et Josaphat*, Bibliothèque européenne Desclée de Brouwer, Paris, 1960. Totas nòstras citacions de *Jaufre* remandan a aquesta edicion.

⁸ Veire J. CHEVALIER e A. GHEERBRANT, *Dictionnaire des symboles*, R. Laffont/Jupiter, Paris, 1969 (Edicion originala), pp. 455-456 e 681-682.

⁹ La nueit que passèri amb tan d'ansia.

¹⁰ Aquesta selva sauvatja e aspra e fòrta.

Cerverí
salvatja
fera
dura

Dante
selvaggia
aspra
forte

Apondam a aquò que l'adjectiu **dura** es emplegat per Dante au vèrs precedent (per parlar de la dificultat que sente a reportar çò que i a vist).

Las observacions çai-sobre pòdon tanben èsser completadas per una confrontacion de las rimas en **-ura** :

Cerverí
escura (v. 2)
atura (v. 3)
dura (v. 10)
pejura (v. 11)

Dante
oscura (v. 2)
/
dura (v. 4)
paura (v. 6)

A despart de **atura**, que demòra una rima isolada dins aquesta confrontacion, avèm – vist que la prononciacion de U es la meteissa dins las doas lengas – doas rimas identicas (**escura** / **oscura** e **dura**) e una fòrta similitud fonetica (**pejura** - prononciar [pe'dʒura] - / **paura** - prononciar [pa'ura]).

Lo fach d'associar tres adjectius avesina tanben Dante al roman de *Jaufre*. Efectivament, en mai del vèrs de Cerverí mencionat çai-sobre, es aisat de remarcar que lo procediment es frequent dins le roman de *Jaufre*¹¹.

Per Cerverí, la nuèch d'aqueste biais definida es sofrença e mòrt :

«**Sufren** mal temps ab regart de **morir**» (v. 3).

D'aquesta sofrença e d'aquesta impression morbida, demòra un èco potent dins Dante, tant quand evòca sas tribulacions dins la forèst coma quand nos fa part de la paur retroactiva que sente au moment d'entamenar son racontè :

«Che nel pensier rinnova la paura»¹² (*Inf.* I, 6)

«Lo passo
che non lasciò già mai persona viva».¹³
(*Inf.* I, 26-27)

«Ch'ella mi fa tremar le vene e i polsi»¹⁴ (*Inf.* I, 90)

Aquesta nuèch deven quitament simbòle de malediccion dins *Jaufre* :

¹¹ Veire per exemple v. 315 : «auta e fort e dreita», v. 4482 : «avinentz e fresca e bella», etc... E tanben los vèrses 4703-4704, ont quatre adjectius son associats : «trebalatz,/feritz e batutz e macat». Lo procediment es quitament utilizat per los substantius : «del plor ni del dol ni del crit» (v. 4596).

¹² Que la paur tòrna cada còp qu'i pensi.

¹³ Lo pas que jamai laissèt una persona viva.

¹⁴ Que me fa tremolar las venas e las artèrias.

«**Mala nuet** aja qí te fes
aital elme aisi trempat !»¹⁵
(vv. 1110-1111)

La «nuèch maudicha», qu'es aquò, se non es l'infèrn, en d'autres mots l'impèri dei tenèbras?

Una causa pasmens va destriar Dante de Cerverí, es l'utilizacion mai importanta e mai entiera de l'allegoria pel Florentin, alora que Cerverí finís per ne'n donar la clau:

«Est segle fals es la nueitz qui-m laguia».¹⁶
(v. 17)

Es ben aqueste mond enganaire que comparava gaire abans a una nuèch de torment. E Dante ditz segurament la meteissa causa, mas lo fa jamai explicitament : aquò es una diferéncia essencials entre los dos poètas.

2 - LA VAL

Dante, comme Jaufré, se retròba blocat dins una val que ne'n pòt pas sortir. Podèm veire aquí, per començar, lo sens literal estrech : Jaufré es blocat par un sergent a pèd (episòdi V, vv. 1658-2179) que deurà combatre per contunhar sa rota (notarem que se desfarà tot sol d'aquel sergent, alora que Dante, eu, porrà vertadierament sortir de la val unicament amb l'ajuda de Virgili).

Dante non parla immediatament de «val» ; es solament au vèrs 13 que trobarem pel primièr còp aquesta indicacion:

«Quella **valle**
che m'avea di paura il cor compunto».¹⁷
(*Inf.* I, 13-14)

En realitat, l'indicacion va de segur en là de la simpla precision topografica, mas Dante menciona deguna referéncia particulara, au contrari de Cerverí, per cu la val es pas res qu'una abstraccion e qu'emplega una reminiscéncia biblica quand repren a son còmpte l'expression *valle lacrymarum* dau Salme LXXXIII (vers 6) :

«E **vals de plors**, çò ditz sant'Escriptura»
(v. 19).

Dante emplegarà una expression pariera solament a l'entrada du Limbe, quand dirà, per parlar de l'infèrn ont es a mand de davalair amb Virgili :

¹⁵ «Qu'aja la nueit maudicha, aquel que te farguèt un èlme tan ben trempat !».

¹⁶ **Laguia**, du verbe **laguiar** (**laguir** en catalan modèrne) : «penar», «atristar», «faire sofrir». F. Mistral (*Tresor dóu Felibrige*, p. 179) dona au present de l'indicatiu las personas 1, 2, 3, 6 accentuadas sus la primièra sillaba : i auria doncas de se pausar la question d'un desplaçament d'accent, vist que Cerverí accentua manifestament lo **I** (a la rima amb **signifia**).

¹⁷ Aquela val que m'aviá traucat lo còr (s'entend al sens moral).

«Vero è che ‘n su la proda mi trovai
de la **valle d’abisso dolorosa**»¹⁸
(*Inf.* IV, 7-8).

Coma èra ja lo cas au començament dau cant I, Dante es passiu e compren pas perquè se retròba dins aquesta val: **mi ritrovai** (*Inf.* I, 2), **mi trovai** (*Inf.* IV, 7). Non a causit d’èsser dins aqueste luòc : i es coma exiliat¹⁹.

La val es, de tot biais, un luòc de passatge constrench e dolorós, e veirem çai-après a qual ponch es malaisat de’n sortir.

3 - LO CAMIN

Lo camin es un element del decòr indissociable de la val. Es per començar lo camin de l’errança (aquel que mena a aquesta val), mas tanben lo camin del salvament (aquel que permet de defugir los perills e la sofrença).

Cerverí mete en plaça aqueste element ja al primièr vèrs :

«Aissi com cel qu’anan erra **la via**
que deu tener quan vai ab nueit escura»²⁰
(vv. 1-2).

Segur, est inevitable de veire una parentat estrecha entre aquestes vèrses e los de Dante, que lor agençament non es pasmens totalament identic. Efectivament, se, pels dos poètas, aquò constituís una entamenada (d’un poèma dins un cas, d’un cant inicial dins una òbra de granda envergadura per l’autre), Cerverí se’n ten a l’idèa dau camin - que prolongarà tot al lòng de las primièras tres estròfas -, alora que Dante enriquís d’entrada l’imatge, en primièr luòc per una datacion, puei pels autres elements que son la forèst (absenta dins Cerverí) e la nuèch :

«Nel mezzo del **cammin** di nostra vita,
mi ritrovai per una selva oscura,
che la diritta **via** era smarrita».²¹
(*Inf.* I, 1-3)

A primièra vista, Dante concentra dins los vèrses 2-3 çò que Cerverí espleita e desvolopa pendent vint-e-quatre vèrs, anant fins a reprendre dins un èco fidèle au començament de la segonda estròfa çò qu’escrivia au començament de la primièra :

«Que-l camin ai errat que far devia»²²
(v. 9).

¹⁸ Es verai que me retrobèri sus l’òrle de la val d’abís dolorosa.

¹⁹ Mai luèch, compara l’exili a una val (*Paradis*, XVII, 63).

²⁰ Coma aquel que en caminant s’engana sus la rota que deu seguir quand va per una nuèch escura.

²¹ A la mitat dau camin de nòstra vida (= a 35 ans, es a dire en 1300), me retrobèri dins una selva escura, qu’aviái perdut lo camin drech.

²² Me soi enganat sus lo camin que deviái prendre.

Mas los dos estiles non son tant alunhats qu'aquò, perquè Dante, en veritat, revendrà tanben, per tòcas successivas, sobre sos vèrses introductius : l'estòfa es fòrça pariera, emai se lo teissatge dau Florentin pòt semblar mai subtile e mai complèxe.

Cerverí confèssa clarament son esmarrament ; non saup coma es arribat sus aqueste camin, ni ont se tròba :

«E no sap loc ni camin on se sia»²³ (v. 4).

«Perqué no sai on m'an ne on m'estia»²⁴ (v. 12).

A aquestes vèrses respond lo vèrs 4038 de *Jaufre* :

«Ni sap un va ni un si sia».²⁵

E Dante, aqueste còp mai loquaç, non ditz altra causa quand precisa :

«Io non so ben ridir com' io v' intrai.
tant' era pieno di sonno a quel punto
che la verace via abbandonai».²⁶
(*Inf.* I, 10-12)

Cerverí demòra pasmens mai explicit que Dante quand qualifica aqueste camin de «camin d'infèrn» :

«**Camins d'infèrn**, temps brau, plen de rancura».²⁷ (v. 18)

Dins Dante, sariá de bada que se cercariá parièr desvolopament, e lo sol sentiment alora exprimit pel poèta es aquel de la paura retroactiva que sentís au moment de transcriure sa vision.

Lo camin es tanben una rota barrada, quand non es de per el un obstacle insuperable, coma dins Cerverí :

«E ten camin mal e brau que l'**atura**».²⁸ (v. 3)

Lo camin dificil empacha lo trobador de passar (**aturar** = «arrestar»), alora que dins lo cas de Dante son las tres bèstias qu'empachan lo passatge, e lo camin dificil per son inclinason (veire l'**erta**, es a dire «lo camin escalabros», v. 31) non es un obstacle de per el :

«Anzi impediva tanto il mio cammino...»²⁹ (*Inf.* I, 35)

«Non lascia mai altrui passar per la sua via,

²³ E no sap en qual endrech ni sus qual camin se tròba.

²⁴ E non sabi ont vau ni ont soi.

²⁵ E non sap ont va ni ont es.

²⁶ Non sabi ber tornar dire coma i entrèri, tant èri plen de sòm a aquel ponch qu'abandonèri la via drechuriera.

²⁷ Camin d'infèrn, temps marrit, plen de rancura.

²⁸ E seguisse un camin marrit e dificile que l'empacha.

²⁹ E empachava tant mon camin...

ma tanto lo 'mpedisce che l' uccide».³⁰
(*Inf.* I, 95-96)

La loba transforma lo camin en luòc de mòrt, çò que nos remanda al vèrs 5 de Cerverí («ab regart de morir»³¹). La diferéncia, son las bèstias qu'empachan Dante de passar, mas aquò non constituís una noveutat vertadiera, au regard dels vèrses de *Jaufre* dins los quals es descricha la forèst ont es menat lo rei Artús vèrs la fin dau roman :

«(L'aucel) leva sus, et a-l bon rei pres,
e porta-l vas **un bosc espes**
que dura ben XX legas grantz,
on homs ni femnas ni enfantz
nun auson de paor istar,
car **serps e leons e senglar**
e mouta outra bestia salvaja
avion laïntz lur estaja»³²
(vv. 9987-9994).

Aquesta forèst, coma dins lo sovenir de Dante, es un luòc que genèra la paur, a causa de las bèstias que l'abitan, mai nombrosas que sus lo camin de Dante (mas l'autor, fidèle a sa tecnica ja evocada mai aut, n'extrai tres qu'assòcia dins un meteís vèrs).

Sus aqueste camin, lo viatjaire non pòt ni anar de l'avans, ni restar sus plaça, coma lo constata Cerverí :

«Qu'enan non puese anar, ni remanir.»³³ (v. 13).

Se tròba ja dins la situacion que coneisserà Dante, quand, dins l'impossibilitat d'avançar, lo Florentin pensarà de faire mièg-torn :

«Ch'i' fui per ritornar **più volte vòlto**»³⁴ (*Inf.* I, 36).

D'alhors, la loba constrenhe Dante a tornar davalal alora qu'aviá començat a escalar la còla :

«(...) a poco a poco
mi ripigneva là dove 'l sol tace.
Mentre ch'i' **ruvinava in basso loco...**»³⁵
(*Inf.* I, 59-61).

Se consideram lo camin coma estent aquel del salvament, lo que permet de sortir de la val e de la forèst, es sensa dobte dins lo roman de *Jaufre* que se tròba la sintèsi mas complida :

³⁰ Non laissa jamai passar una persona per son camin, ma tant l'empacha que la tua.

³¹ Aguent paur de morir.

³² (L'aucèl) pren son vòl e a pres lo bon rei e lo pòrta vèrs un bòsc espés que fa ben vint legas de lòng, ont òmes ni femnas ni enfants non ausan estar, per la paur, perquè sèrps e lions e singlars e fòrça autras bèstias sauvatjas i avián lor sojorn.

³³ Que non pòdi anar de l'avans ni demorar.

³⁴ Que me foguèri revirat mai d'un còp per m'en tornar.

³⁵ Plan plan me tornava botar ont lo solèlh taise (= «a l'oèst»). Del temps que m'encalavi en luòc bas...

«E vi denan se **un gran puig**
mut aut e d' estrain maneira,
un a **una estreita careira**
per un l' avenra a passar,
car **autra vía non pot far.**
E aissi cum s' en va amblan
e **us sirvens li sail davan**»³⁶.
(vv. 1676-1682)

Jaufre se tròba au pèd d'un pueg, coma sarà lo cas per Dante :

«Ma poi ch' i' fui **al piè d'un colle giunto**»³⁷
(*Inf.* I, 13)

Per sortir de la val ont se tròba, i a qu'un camin estrech³⁸, tota altra via li es impossibla. Mas aqueste camin es empachat per un sergent (per de bèstias dins Dante) : dins aquestes qualques vèrs es ja localizabla una brava part de la problematica dau cant I de l'*Infèrn*.

4 - L' ALBA E LA LUTZ

Perduts dins las tenèbras, los poètas atendon l'alba, la lutz. Dins Cerverí, aquesta espèra se manifestà per una crida lancejanta que deven un refranh a la fin de cada estròfa e dins lo comjat³⁹.

Dante tanben es sensible a l'alba, qu'es per eu lo moment que, sortit de la forèst, es au pèd de la còla encoronada de solèlh :

«Temp' era del principio del mattino,
e 'l sol montava 'n su con quelle stelle
ch' eran con lui quando l'amor divino
mosse di prima quelle cose belle».⁴⁰
(*Inf.* I, 37-40)

Pel Florentin, parièrament, l'alba es sinonime d'espèr, perquè l'òme, a aquel moment de la jornada, es melhor e mai pur, e lo moment es segurament propici per esperar una victòria sobre la tentacion :

«Sì ch'a bene sperar m'era cagione
di quelle fiera a la gaetta pelle

³⁶ Allora veguèt davans d'el un grand pueg fòrça naut e de l'aspècte estranh, ont i a una carriera estrecha per ont deurà passar, perquè altra via non pòt far. E coma se'n va amblant, un sergent se dreïça davans d'el (vv. 1676-1682).

³⁷ Ma quand foguèri arribat al pèd d'un pueg.

³⁸ Veire *Matieu*, VII, 14 : «arta via quae ducit ad vitam» (lo camin estrech que mena a la vida).

³⁹ Estròfa finala, qu'adreïça la poesia a son destinatari.

⁴⁰ Èra lo temps del començament del matin, e lo solèlh pojava en sus amb aquelas estèlas qu'èran amb el quand l'amor divin moguèt pel primier còp aquelas causas bèlas (= los astres).

l'ora del tempo e la dolce stagione». ⁴¹
(*Inf.* I, 41-43).

L'alba evèlha ja en cò de Cerverí lo meteís espèr perquè, dins la clartat del jorn que ven, si podrà mostrar a sa Dòna :

«Enans li pueisc ab jorn denan venir,
perqu'eu azir
la nueit, deziran l'alba» ⁴²
(vv. 30-31).

Aquesta Dòna (la Verge, probablament) es la Lutz (ò per lo mens aquela que l'adutz au poèta e au mond):

«Qu' es ses falhir
que-ns va-l jorn mostran, l'alba». ⁴³
(vv. 47-48)

Dante, dins aquel cas, non desvolopa l'allegoria, au contrari de Cerverí, mas aquò es fòrça comprensible, perquè la *Divina Comedia* comença a pena : la lutz vendrà solament mai tard, a flor e a mesura que se debanaràn davans los uòlhs del lector los cants del *Purgatòri* e los del *Paradis*. Perquè au Paradís la Verge sarà «viva stella» (XXIII, 92), «il bel zaffiro/del quale il ciel più chiaro s'inzaffira» ⁴⁴ (XXIII, 101-102), mas tanben «di speranza fontana vivace» ⁴⁵ (XXXIII, 12), çò que correspond del tot a la percepcion qu'aviá d'ela lo trobador catalan.

Per accelerar la venguda d'aquesta Lutz, los dos poètas fan intervenir un intercessor. Cerverí invòca Jèsus :

«**Vers Dieus**, faitz m'esclarzir
per dreit seguir
lo camin, donan l'alba». ⁴⁶
(vv. 22-24)

Dante, eu, quand avisa Virgili, comença per demandar son ajuda, dos còps :

«Miserere di me» ⁴⁷ (*Inf.* I, 65)

«Aiutami da lei» ⁴⁸ (*Inf.* I, 89)

⁴¹ A tal ponch que l'ora del jorn e la doça sason me portèron à à esperar un ben d'aquesta bèstia dau pel tant agradiu.

⁴² Me pòdi presentar davans d'ela al jorn, e per aquò detèsti la nuuèch, dins mon desir de l'alba.

⁴³ Qu'es sens falhir que nos va jorn mostrant lo jorn, l'alba.

⁴⁴ Lo bèl safir que lo cèl mai clar se'n ensafira.

⁴⁵ Fònt viva d'esperança.

⁴⁶ Dieu verai, donatz-me la lutz per que pòsqui seguir tot drech lo camin, en me donant l'alba. Veire Renat NELLI, *Écrivains anticonformistes du Moyen-Age occitan, Hérétiques et Politiques*, Phébus, París, 1977, p. 48, ont es donada una preguièra catolica adreçada al Senhor qu'es «Senher, veray Dieus e veray hom».

⁴⁷ Aja pietat de ieu.

⁴⁸ Ajuda-me còtra ela.

Mas, tan lèu que lo sap mandat de Dieu, li demanda de lo guidar vèrs «la pòrta de sant Pèire» (l'entrada del Purgatòri):

«Poeta, io ti richeggio
per quello Dio che tu non conoscesti,
a cio ch' io fugga questo male e peggio,
che tu mi meni là dov' or dicesti,
si ch' io veggia la porta di san Pietro
e color cui tu fai cotanto mesti».⁴⁹
(*Inf.* I, 130-135)

Per las rasons ja evocadas mai naut, Dante pòt pas encara demandar a Virgili de li mostrar la Lutz, mas li demanda de lo faire sortir de las tenèbras (l'Infèrn e sos damnats) per s'avesinar a la clartat (lo Purgatòri e l'espèr de cu i demòra) : en aquò sa demarcha es parièra a aquela de Cerverí.

CLAVADURA

Existisson doncas, per rapòrt a aquel tèma de l'esmarrament dins la nuèch, de liames entre la pèça de Cerverí «Aissi com cel qu'anan erra la via» e le primier cant de l'*Infèrn*, e aquestes liames italo-catalans son d'alhors renforçats per las similituds qu'aquestes dos tèxtes pòdon presentar amb lo roman de *Jaufre*. Mas, maugrat lo caractèr estrech d'aquestes liames, sariá segurament erronèu d'i veire un simple plagiat.

Consideram puslèu las tres òbras - *Jaufre*, la pèça de Cerverí e la *Divina Comedia* - dins lo quadre de la literatura europèa. *Jaufre* apareis alora coma una òbra internacionala, que fa lo liame entre nòrd e sud, entre Chrétien de Troyes, lo cicle breton e la literatura dels païses d'òc. Per çò qu'es de Cerverí, son òbra, considerada dins son ensemble, es en soma lo ponch d'òrgue, la quintescència de çò qu'an poscut faire abans d'eu totes los autres trobaires⁵⁰. E la *Divina Comedia*, ela, es de tota evidéncia una soma culturala europèa, que recampa tot çò que s'es poscut faire, pensar, escriure sus aqueste continent dempuei las originas.

Res d'estonant, alora, se vesèm d'unes tèmas èsser presents dins los tres cas, esplechats d'un biais similar; perqué «similar» non vòl forcadament dire «identique», e es segur que cadun dels tres autors a sauput se noirir de tot çò qu'aviá a sa disposicion per nos balhar una produccion personala, fòrta e originala.

E coma la ròda vira, vaquí çò qu'ai escrich dins mon **Grand Viatge**⁵¹, poèma en provençau que s'inspira de l'òbra dantesca:

⁴⁹ Poèta, te demandi, per aquel Dieu que tu non conoissères (perqué Virgili viuguèt avans la venguda de Jèsus Crist), per que pòsqui defugir aquest mal e lo pièger, que tu me menes ont venes de dire, de tal biais que veja la pòrta de san Pèire (= lo Paradís) e aqueles que dises que te fan tan triste (= los damnats de l'Infèrn).

⁵⁰ R. LAFONT et Ch. ANATOLE fan l'elògi del trobador e qualifcan son òbra de «soma finala d'una creacion d'un sègle e mièg» (*Nouvelle Histoire de la littérature occitane*, PUF, París, 1970, Tòme 1. p. 147.

⁵¹ Auba Novèla, 1994-2017.

CANT V⁵²

«Per ieu se vai dins lo sojorn dolent,
Per ieu se vai dins l'etèrna dolença,
Per ieu se vai vèrs la perduda gent.
Just drech moguèt cu voguèt ma naissença,
Me faguèt lo poder qu'es Eilamont,
L'amor promier, la sobrana sapiença.
Denant de ieu, non fuguèt creacion
Se non etèrna. e ieu etèrna duri :
Vàutrei qu'entratz, laissatz tota illusion».
Davant aquélei mots, d'un còup m'aturi,
Tòrni legir çò que coneissi ja :
En agachant l'escrich, pensi e me furi
La cabeça en cercant de retrobar
Çò que sota lei mots es escondut.
Mai d'un regard venguèt à me tirar
D'aqueu pensar onte m'èri perdut
Mon mèstre confortaire, e me diguèt :
«Agues pas paur : vèrs çò qu'as ja sachut
Dedins mei vèrs anam». Pièi me prenguèt
La man e me faguèt passar la pòrta
Vèrs lei secrets onte mon còr entrèt
Sensa que ma temor fuguèsse mòrta.⁵³

Reinat TOSCANO

⁵² Correspond au Cant III de l'*Infèrn* de Dante.

⁵³ Podètz tanben legir diversas publicacions (memòri de Mestresa, tèsi de Doctorat, articles), sus <http://toscanoreinat.chez-alice.fr/atgemejan.html>, coma «Traduure Dante en occitan» ò «Dante e lo monde occitan».